

WATER

**T
R
A
P
P
E
L
L
E
M**

crisrina sandu

EEN ONTROEREND VERHAAL OVER DE LOTGEVALLEN VAN ZES VROUWEN DIE GROTER DURVEN DROMEN DAN DE MODDERIGE RIVIER ACHTER HUN HUIS

‘Sandu’s roman raakt een gevoelige snaar. Dit is een actuele en lyrische bespiegeling over de problemen die over de grens wachten: racisme en xenofobie, de genderproblematiek van onafhankelijk leven, en de eenzaamheid van het niet langer kunnen spreken in je moedertaal.’

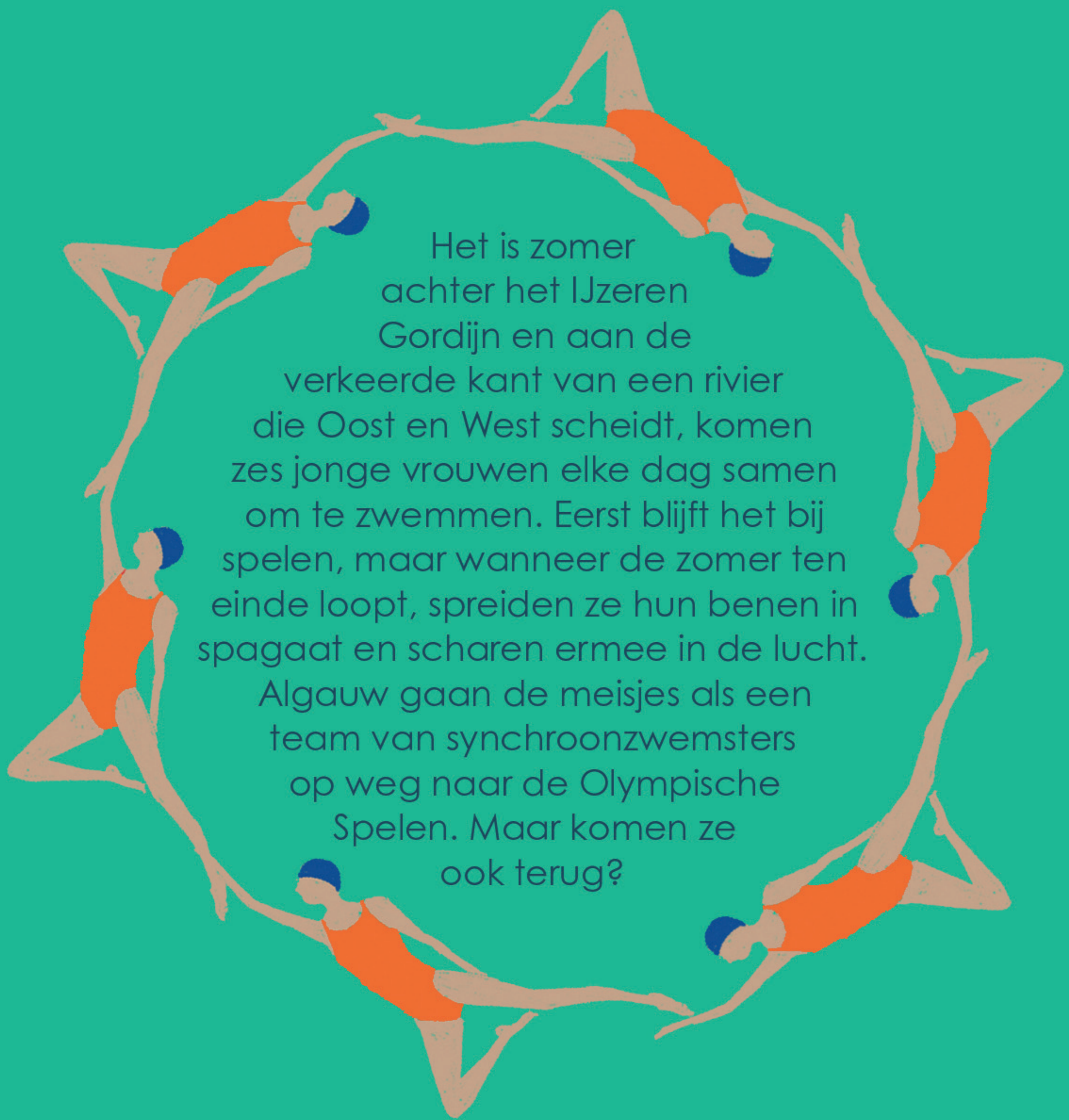
— *The Irish Times*

‘Dit ontroerende verhaal over de lotgevallen van Oost-Europese vrouwen is groots en universeel.’

— *Suomen Kuvalehti*

‘Delicaat en subtiel [...] Dit ingenieus geconstrueerde verhaal verleidt de lezer.’

— *Helsingin Sanomat*

Het is zomer
achter het IJzeren
Gordijn en aan de
verkeerde kant van een rivier
die Oost en West scheidt, komen
zes jonge vrouwen elke dag samen
om te zwemmen. Eerst blijft het bij
spelen, maar wanneer de zomer ten
einde loopt, spreiden ze hun benen in
spagaat en scharen ermee in de lucht.
Algauw gaan de meisjes als een
team van synchroonzwemsters
op weg naar de Olympische
Spelen. Maar komen ze
ook terug?

Watertrappelen is een gelaagde en indringende
novelle over de lotgevallen van Oost-Europese
vrouwen, over vrijheid en onze banden met het
verleden, verteld in een magisch proza waarin het
sterk metaforische en het realistische met elkaar zijn
verweven. Het boek werd bekroond met
de Finse Toisinkoinen Literatuurprijs.

‘Beeldend en sprankelend [...] Sandu’s realistische
proza maakt indruk.’ — *Publishers Weekly*

www.uitgeverijorlando.nl

Cristina Sandu (1989) is geboren in Helsinki, in een Fins-Roemeens gezin waarin veel werd gelezen. Ze studeerde Literatuur aan de Sorbonne in Parijs, en aan universiteiten in Helsinki en Edinburgh. Zij debuteerde in 2017 met de roman *Valas nimeltä Goliat* (De walvis genaamd Goliat), die werd genomineerd voor de prestigieuze Finlandia Prijs. Voordat Cristina Sandu zich vestigde in Engeland, woonde ze onder andere in Frankrijk en Italië. Ze spreekt zes talen en vertaalde zelf haar Finse roman *Vesileikit*, die werd bekroond met de Toisinkoinen Literatuurprijs, in het Engels als *The Union of Synchronised Swimmers*.

Watertrappelen werd vertaald door Lisette Graswinckel.

CRISTINA SANDU

Watertrappelen

Vertaald uit het Engels door
Lisette Graswinckel

uitgeverij
ORLANDO

Deze uitgave kwam tot stand mede dankzij een
vertaalsubsidie van FILI, Finnish Literature Society.

F I
L I

© 2019 Cristina Sandu

Oorspronkelijke verschenen in het Fins als *Vesileikit*,
Otava Publishing Company, 2019

© 2020 vertaling in het Engels door Cristina Sandu
(*The Union of Synchronised Swimmers*, Scribe Publica-
tions, London)

© 2023 Nederlandse vertaling Uitgeverij Orlando bv,
Amsterdam en Lisette Graswinckel

Deze uitgave verschijnt door bemiddeling van Rights
& Brands

Omslagontwerp Anna Rebecca Morrison, bewerking
Villa Grafica

© Foto auteur Carlos F. Grigsby
Zetwerk Pre Press Media Groep

ISBN 978 90 832552 8 6

NUR 302

www.uitgeverijorlando.nl

Kraanvogel, bruinvis, flamingo, dolfin: dieren die in of aan het water leven. Ook zijn het namen van figuren bij het synchroonzwemmen, die schijnbaar moeiteloos worden uitgevoerd, op de grens tussen drijven en zinken.

Toen het voorjaar zich aandiende, waren de meisjes als eersten bij de rivier. Ze maakten een stapel van hun kleren op de oever, rekten zich uit op het zand en renden het water in. De kou beet. Ze rookten met alleen hun hoofd boven water, bliezen rook de hemel in en lachten met het hoofd in de nek. As verstrooide zich over het water, dat hun witte borsten als duiven droeg.

Verspreid over het picknickkleed lagen lege frisdrankflesjes, eierschalen, afgekloven kippenbotjes, broodkorsten en kaas die was gesmolten, afgekoeld en gestold. Een gele tractor stond vlak bij de oever in de modder. Een kip broedde eieren uit achter het wiel. Een varken nam een bad in de rivier. Een eindje dieper bevonden zich zes andere zwemmers.

*De meisjes begonnen te spelen, al waren ze daar te oud voor. Aanvankelijk waren hun bewegingen doel-
loos, alsof ze net zo goed iets anders hadden kunnen*

doen. Ze doken onder water, schoten omhoog en scheidden de waterspiegel met hun handen. Ze kropen door het riet en verjoegen vogels van hun nest. Ze rukten bij de rivier groeiende bloemen uit en tekenden vormen in de lucht. Ze duwden elkaar kopje-onder en lieten niet meteen los, alsof ze elkaar ten doop hielden. Ze maakten een handstand in het water en hun voeten zwiepten wild tegen de boomtakken.

Nu is het zo dat er plekken zijn die aan de verkeerde kant van de rivier liggen en plekken die aan de goede kant van de rivier liggen. Toen de meisjes aan het water zaten, keken ze vanaf de verkeerde kant naar de goede kant, waar een aanlegsteiger recht naar voren stak.

Het land waarin de meisjes woonden hoorde bij geen enkele staat. Zijn naam betekende Deze Kant van de Rivier. Zijn schoonheid was de enige die ze kenden. De betonnen gebouwen van de grote stad, het klooster met het blauwe dak op de top van de enige heuvel, de oorlogsmonumenten en de stenen Lenins die aan vernieling waren ontsnapt na de val van de Republiek, de contouren van de metaalfabriek en de sigarettenfabriek, die 's nachts reusachtig werden en dreigend boven de huizen uittorenden, de duiven en

honden die door de straten zwierven. Het dorp was ook van hen. Het werd omringd door groene en gele velden, andere dorpen met vrijstaande huisjes, bossen, weilanden en de rivier.

Maar het land was in stilte gedompeld: voor het grootste gedeelte van het jaar waren de mannen elders. In een buurland pakten ze elke klus aan die ze konden krijgen. Ze stuurden brieven en pakketjes naar huis en kwamen op bezoek zodra ze genoeg geld hadden of hun heimwee te groot werd.

Alleen de vrouwen bleven. Ze hielden de boel draaiende. Ze bewerkten het land, voederden en slachtten de dieren, voedden de kinderen op. Dankzij hen bleef de metaalfabriek rode rook uitbraken. Ze vervaardigden de sigaretten, die efficiënt in slanke witte pakjes werden gebundeld, die op hun beurt glimmende sloffen vulden die over land of over zee naar verre oorden werden verscheept, oorden waar ze enkel van konden dromen.

ANITA, HELSINKI

Ik ontmoet Blauwe Vlam niet lang voor de zomerzonneward. Ik zit op de trap voor de kathedraal en blader door een boek over Finse grammatica als ik naast me een nieuwe aanwezigheid bespeur. Hij gaat nonchalant zitten en zijn donkerblauwe vleugels vouwen zich rustig om hem heen. Hij kijkt me zo nu en dan van opzij aan, niet opdringerig maar onderzoekend.

Hallo, zegt hij. Vanwege het masker komt zijn stem zowel van dichtbij als veraf. Hij leunt voorover met zijn goudkleurige bovenlijf en drukt zijn handpalmen in de stoeprand.

Hoe gaat-ie?

Ik doe het boek dicht. Mijn vingers trillen een beetje. Ik weet zeker dat ik zijn accent herken. Ik houd het toch bij Engels, de gedeelde vreemde taal als een verschansing tussen ons in.

Goed, dank je.

Hoe heet je?

Anita, zeg ik, terwijl ik de zoom van mijn jurk over mijn witte knieën trek.

Vertel eens, Anita, kom je hier uit de buurt?

Hij heeft kennelijk niet gezien welk boek ik zit te lezen, maar waar het om gaat, is dat zijn vraag bewijst dat ik eruitzie alsof ik hier zou kunnen thuishoren. In werkelijkheid woon ik nu bijna een jaar in Helsinki, maar de stad komt me nog even vreemd voor als op de dag dat ik er arriveerde.

Ik heb mijn hele leven overal en nergens gewoond. Ik heb niet het gevoel dat ik nog een thuis heb, antwoord ik cryptisch. Maar ik ben er wel naar op zoek, voeg ik eraan toe.

Hij kijkt bedachtzaam. Stabiliteit is belangrijk voor mensen, zegt hij, terwijl hij een sigaret opsteekt. Hij biedt me er eentje aan, maar ik sla met een nerveus gebaar af.

Dit jaar ben ik in zes landen en achttien steden geweest, zegt hij lachend.

Blauwe Vlam, de Hemeljager, Goud als de Zon en Blauw als de Dag, heeft aan de Eiffeltoren gehangen en radslagen gemaakt over het Piazza del

Popolo in Rome. Toen hij door de bomen zwierde langs de Theems in Londen bood een filmagent hem een rol aan in een tv-reclame. Uiteindelijk stond hij te dansen in een menigte mensen terwijl er chocoladerepen uit de lucht vielen.

Ik kijk hem aan, de held uit de stripboeken van mijn kindertijd. De dunne, glanzende stof omspant zijn lijf, dat goudkleurig is met uitzondering van de snavel en het voorhoofd, die dezelfde kleur blauw zijn als de vleugels. Zijn ogen zijn twee smalle, donkere gaten. Hij heeft het masker tot boven zijn dunne lippen opgerold.

Als Blauwe Vlam voorstelt een drankje te gaan drinken, is dat mijn kans om nee te zeggen en hem af te poeieren. Ik hoef niet herinnerd te worden aan wat ik heb achtergelaten. Ik heb veel leeswerk. Ik kauw op mijn lippen. Dan zeg ik: Ja. Waarom niet.

Terwijl we het plein oversteken, ben ik me zeer bewust van het feit dat ik naast een superheld loop en dat mensen ons aanstaren.

Hoe voelt het als mensen je aanstaren? vraag ik.

Natuurlijk staren ze! zegt Blauwe Vlam. Hij heeft zijn masker afgedaan en zijn stem klinkt nu normaal. Het masker heeft rode striemen op zijn

voorhoofd en wangen achtergelaten en zijn korte haar staat recht overeind. Hij heeft een lang gezicht en zijn huid vertoont littekens van jeugdpuistjes.

Het hoort erbij.

We vinden een bar in een rustig steegje, waar ons in de verte een stukje zee tegemoetschittert. We kiezen een tafel aan het raam.

De lange, puntige vleugels hangen elegant over de rug van de stoel. De goudkleurige handschoenen liggen op tafel. Blauwe Vlam praat overdreven opgewekt met de serveerster: De kippenvleugeltjes, alstublieft?

Ik hoef geen kippenvleugeltjes en bestel een biertje. Blauwe Vlam spreekt de naam van ons vaderland langzaam uit en knikt dan. Een klein stukje land aan de rivier. Een land dat niet eens een land is. Mijn handpalmen worden zweterig en ik veeg ze aan de zoom van mijn jurk af.

Mensen belanden daar per ongeluk of omdat ze geen keus hebben, licht hij toe. De meesten willen er weg, maar kunnen niet weg. Mijn familie zit daar klem, weet je, als een defecte trein.

Maar jij niet, zeg ik, terwijl ik de spanning uit mijn stem probeer te schudden.

Nee. Ik dacht bij mezelf, waarom ga ik niet weg, ik heb er alles voor over om weg te komen. En als ik zin heb om terug te gaan, dan doe ik dat, zegt hij.

Mocht ik blozen, dan lijkt hij dat niet op te merken. Ik drink meerdere glazen water en kauw op de ijsklontjes. Ik knipper verwoed met mijn ogen om mijn lenzen te bevochtigen.

Dus je bent hier geboren? vraagt hij.

Ik kan nog steeds zeggen: Nee. Ook ik heb die plek verlaten waar iedereen weg wil. In plaats daarvan schud ik aarzelend mijn hoofd en lieg over mijn ouders. Kunstenaars, allebei, altijd onderweg, zeg ik, en ik wuif met mijn hand om verre herinneringen uit te wissen.

Zo gauw de ober het biertje op tafel zet, neem ik een grote teug.

Waar ik vandaan kom, is alles klein en beperkt, zegt Blauwe Vlam na een poosje, en hij doopt voorzichtig een kippenvleugeltje in de barbecuesaus. Het is daar geen goede plek voor mensen, vervolgt hij met een dof lachje, alleen voor honden.

Ik spreid mijn vingers op de tafel en mijn nagels zijn net roze amandelen, schoon en symmetrisch.

Zijn zongebruinde vingers spelen met een kruisje aan een halskettinkje.

Ik drink nog wat en voel me nu op mijn gemak. Waarom is het Helsinki geworden, vraag ik, van alle noordelijke steden?

Hij slaakt een zucht, tikt met de vork op zijn bord en zegt op dramatische toon: Verlangen.

Ik kijk hem aan. Hij haalt zijn schouders op, ineens doodmoe. Hij opent zijn mond, bedenkt zich dan en doet er het zwijgen toe. Ik weet niet of ik een tweede glas durf te bestellen. Waar ik vandaan kom drinken vrouwen met mate, en dan meestal vruchtenwijn.

Hij zegt bijna fluisterend: Ik had het gevoel dat ik langzaam stikte. Alsof ik in een doos leefde.

Er roert zich iets in mij, een vorm van mededogen of herkenning. Ik haast me om te knikken. Ik bestel een tweede glas, zoals zoveel vrouwen hier doen.

Hoewel ik er nu al een tijdje weg ben, word ik toch altijd onrustig als ik mijn moedertaal hoor. In plaats van nostalgie voel ik ergernis, alsof de taal me bespot. En dus blijven we in het Engels praten. Het natuurlijke moment om hem te vertellen dat

ik dezelfde taal spreek – zijn, onze taal – glipt voorbij.

De volgende dag maak ik een lange wandeling langs zee. De stad schijnt me vriendelijker toe. Op het marktplein koop ik minivisjes verpakt in krantenpapier en eet ze op terwijl ik langs het koude, groene water slenter.

Op mijn terugweg naar de binnenstad herken ik het goud en blauw op het Senaatsplein. Een paar kinderen zijn blijven staan kijken en hun ouders proberen hen tevergeefs mee te krijgen. Blauwe Vlam heeft al zijn aandacht bij zijn bewegingen. Hij staat een hele tijd op zijn handen, dan op één hand, en spreidt zijn benen langzaam in een L-vorm met één enkel hemelwaarts. De kraanvogel. Daarna zakt hij lager tot hij op zijn hoofd staat en heft zijn armen in de lucht. Hij oogt volkomen gescheiden van de omgeving, alsof hij erop is gelijkmd, en toch hecht alles zich aan hem: straatstenen, ijscokar, voorbijgangers. Ik loop door.

De vorige avond, na veel glazen bier, liepen we door deze straat naar de tramhalte, waar onze wegen zich splitsten. Blauwe Vlam had zijn masker

als een hoofdband op zijn voorhoofd geschoven, waardoor vier ogen me aankeken. Zijn vingers gleden teder om mijn middel, maar op dat moment stopte de tram en toen ik instapte gaf hij me een zacht duwtje met zijn vingertoppen en zond me heen. Toen de tram wegreed, voelde ik me nog steeds bekeken, door zijn eigen ogen en die van zijn masker.

Het is laat op de avond en Blauwe Vlam staat tegen de vensterbank geleund. Hij kijkt om zich heen en neemt een trek van een sigaret.

Dus zo ziet de woning van een Finse intellectueel eruit, merkt hij ironisch op.

Hij heeft het masker helemaal afgezet, maar draagt nog steeds het kostuum. Mijn appartement bevat niets Fins, maar ook niets uit mijn eigen land. In tien maanden tijd heeft het geen enkel persoonlijk kenmerk gekregen. Er zijn zelfs geen boekenplanken, alleen maar bergen papieren en stapels boeken.

Ik loop zenuwachtig heen en weer tussen de koelkast en de tafel. Ik vul schaaltes met olijven en ingelegde uitjes. Ik werp een blik in de spiegel en

fatsoeneer een wenkbrauw met mijn pink. Niemand is hier eerder geweest.

Relax, zegt Blauwe Vlam.

Hij drukt zijn sigarettenpeuk in de enige bloempot die ik bezit – gevuld, maar alleen met aarde – en legt zijn vingers op mijn onderarm. Ik wend mijn gezicht af van de spiegel en draai me naar hem toe, maar let erop dat ik mijn hand niet verplaats.

De vingers sluiten zich als tentakels om mijn pols. Blauwe Vlams zoen is lang en krachtig en smaakt naar nicotine. Hij trekt zijn kostuum uit en hangt het voorzichtig aan een knaapje, alsof hij hier woont. Dan steekt hij zijn hand onder mijn rok. Ineens voel ik twee vingers in me; ik verzet me maar kort. Kledingstukken vallen als onzekerheden op de vloer. Ik bijt op mijn lip, zodat me geen woorden in de verkeerde taal ontglippen. Vlak voordat we op het bed rollen, zeg ik op bevelende toon, verbaasd door mijn eigen stem: Zet het masker op. Hij werpt me een geërgerde blik toe. Ik kijk weg van zijn bezwete, donkere gezicht. Hij loopt naar de vensterbank om het masker te halen.

Eerst rusten zijn vingers op mijn hals, dan krullen ze zich eromheen en houden hem losjes vast.